

FAKT SI HOLKY NEHRAJÍ?

Dana Bittnerová

OBSAH

ÚVOD

VÝVOJ A STRUKTURA HERNÍCH AKTIVIT DĚTÍ V OSMÉ TŘÍDĚ

Společenské klima v osmé třídě

Vývoj herního repertoáru ve světle společenských vazeb mezi chlapci a dívkami

HRY CHLAPCŮ

Spontánní herní aktivity

Originální hry

Hry garantované kulturním vzorem

DÍVKY A JEJICH HRY - NEHRY

ZÁVĚREM

LITERATURA

ÚVOD

Výzkum herních aktivit dětí postoupil spolu se svými respondenty do osmého ročníku ZŠ do školního roku 2001/02. Zahrnul veškeré hry a herní projevy, které se objevovaly v průběhu pravidelných návštěv dopoledního vyučování. Kromě tohoto každotýdenního sběru dat formou zúčastněného pozorování byly prováděny doplňkové řízené rozhovory s účastníky her. V závěru roku pak proběhly položené rozhovory s dívkami.

Zkoumaná skupina dětí ve srovnání se sedmým ročníkem doznala jediné změny. Třídní kolektiv opustila z pohledu dětské skupiny (a do jisté míry i učitelů) společensky problematická dívka Helena (srov. subkapitoly *S rolí a bez role* a *Helena* v kapitole *Rvačka jako kulturní forma*. In: *PSŠE: 7. Třída, Příloha výzkumné zprávy. Pedagogické fakulta, Praha 2002*). V osmém ročníku tedy sledovanou skupinu dospívajících dětí tvořilo sedmáct chlapců a sedm dívek. Početní neproporčnost chlapců a dívek ve sledované skupině, a především komorní kroužek dívek, mohou být významné s ohledem na níže popisované tendence ve vývoji herních aktivit.

Z hlediska vnějšího pozorovatele v celkovém dění ve třídě dominovaly dva v principu vzájemně protichůdné postoje ke hře. Na jedné straně to byly viditelné a dynamické herní aktivity chlapců, které se odehrávaly nejčastěji za „zavřenými dveřmi třídy“. Na straně druhé se dívky od tohoto dění distancovaly do té míry, že odcházely z prostředí třídy, od svých spolužáků a spojení hledaly u kamarádů z paralelní chlapecké 8.C. V zásadě se dá říci, že se prohloubil trend, který byl patrný již v šesté a o to více v sedmé třídě.

Text analyzující herní aktivity dětí v osmé třídě si tedy klade za cíl:

1. Z hlediska respektování kontinuity výzkumu je nezbytné postihnout posuny v herním repertoáru dětí v osmé třídě. V tomto směru bude sledována nejen skladba her, tedy přesněji typy herních aktivit, které se během osmého ročníku ve sledované třídě vyskytly, ale také podoba jejich realizace, či přesněji jejich společenský kontext a dopad.

2. Zvláštní pozornost pak bude věnována vztahu dívek k hrám. Skutečnost, že od šestého ročníku dívky nenacházely zálibu ve formalizovaných i spontánních hrách v takové míře jako chlapci vyzývá k zamyšlení. Rozboru budou tedy podrobeny herní aktivity dívek a hledána bude odpověď smyslu účasti či neúčasti dívek v herních aktivitách.

VÝVOJ A STRUKTURA HERNÍCH AKTIVIT DĚTÍ V OSMÉ TŘÍDĚ

Společenské klima v osmé třídě

Dětskou skupinu 8.A. ve školním roce 2001/02 tvořilo, jak již bylo výše uvedeno, sedmnáct chlapců a sedm dívek. Slovní spojení – stmelový kolektiv – se k třídě jako celku nehodilo. Spolužáci ve třídě byli primárně rozdělení na skupinu chlapců a na skupinu dívek. Přičemž především dívky si zachovávaly či dokonce hlídaly distanc od svých spolužáků. Naopak jistá soudržnost či spíše schopnost komunikovat s každým, nikoho neignorovat charakterizovaly jak chování chlapců vůči chlapcům, tak přístup dívek vůči dívkám.

Chlapecká část třídy v osmém ročníku s definitivní platností integrovala „přistěhovalce“ z předchozích let, a to dokonce bez ohledu na dobu jejich příchodu. K jejich přijetí do skupiny přispělo jednak uvolnění přátelského okruhu kolem Fandy, jednak úplný rozpad „zbytkové“ skupinky „autochtonních“ chlapců sdružených kolem Pepy. Právě mezi těmito chlapci našli přistěhovalí spolužáci nové nejlepší či dobré kamarády. Ovšem i ti, kteří ve třídě nehledali či nenacházeli dobrého kamaráda, nebyli vylučováni z žádného rozhovoru či akce.

Ve společenském dění postupně slábly či se zcela ztrácely denuncijící ideologie chlapců, které v sedmé třídě uplatňovaly vůči Fandovi (spolužáci útočili na jeho školní úspěšnost), Vandě (pojmenovali ji Žumpa) a Lojzovi (přisoudili mu roli homosexuála). V tomto směru nejdéle pohana ulpívala na Lojzovi. V podzimních měsících se stereotyp stabilizoval se ve formě oslovovat Lojzu Růžka pojmenováním Luiso či Růžo. Ženské parafráze jména i slovní invektivy, které „příhodně“ vykřikoval především Kryštof,¹ se však v průběhu dalších měsíců z dění ve třídě vytrácely.

Dívčí část třídy, byla k sobě v celku daleko citlivější. Dívky, nedošlo-li k okamžité osobní roztržce, dohlížely, aby se žádná z nich se necítila odstrčená. Pravidelně střídaly dívčí sestavu zasedacího pořádku, aby žádná z dívek neseděla trvale sama. Slovně vyzývaly společensky zakřiknutou Vandu, aby je v akcích následovala. Manifestně a ostentativně nechránily svá tajemství v přátelských dvojicích či trojicích.

Tuto loajalitu však vůči chlapcům ze své třídy nepociťovaly. Buď je vlastní chlapci nezajímali, nebo „ovoce z cizí zahrádky vonělo sladčeji.“ Navázaly tedy na zkušenost ze sedmé třídy a od října chodily na chodbu vyhlížet a navazovat kontakty s chlapci z paralelní 8.C. Čím větší byly jejich úspěchy a čím přátelštější a otevřenější vztahy s cizími chlapci měly, tím více ignorovaly své vlastní spolužáky.² Tento vývoj vyvrcholil na škole v přírodě, kdy tři dívky a později ještě jedna vytvořily s chlapci z 8.C. páry. Jejich kamarádky, které nedokázaly nebo nechtěly navázat „milostný“ vztah, se přestaly o chlapce z 8.C. zajímat (už nemohly žádným způsobem rozvíjet komunikaci, o kterou nestály ony nebo nestáli oni). Na konci června se jejich pozornost (především Gity) a zájem bavit se s chlapci stočil ke spolužákům z vlastní třídy.

„Nevěru“ dívek již v sedmém ročníku vnímali chlapci negativně. V podzimních měsících se přesto, nebo právě proto snažili část svého volného času o přestávkách věnovat i dívkám.

---

¹ Např. Učitelka: Rozbor příkladu nám udělá Růžek Alois. Kryštof: „Aby se nám ta lavice neroztekla.“ (31.10.2001)

² Nina sice neměla v úmyslu spolužáky ze své třídy ignorovat, ale podléhala vlivu svých kamarádek a ke klukům z vlastní třídy si cestu najít sama nedokázala.

Pepa, Karel a Roman dokonce odcházeli v pauzách mezi hodinami také na chodbu, aby měly dívky možnost přijít se bavit i s nimi. Nicméně v perspektivě následujících měsíců neuspěli. V prosinci a především druhé části školního roku tedy přestali o pozornost svých dívek o přestávkách usilovat. Tento deficit vzájemné komunikace nahrazovali škádlením dívek v průběhu hodin. Provokace pak narůstaly z „galantního“ braní boty, k slovním invektivám. Takto například v prosinci Pepa častoval Gitiny školní úspěchy poznámkami typu: „No jo celá Hermiona.“ Ovšem později chlapci našli příměry, které dívky, a zvláště nejúspěšnější dívky na poli lásky, ztotožňovaly buď s lehkými ženami, nebo s blbými blondýnami (ač reálně ani blond nebyly).

Tento způsob chování rozhodně nepřispíval k sblížení obou částí třídy. Ovšem pravdou je, že větší části dívek tento stav nevadil. Dívky si vytvořily názor, že s chlapci z jejich třídy se nedá normálně bavit.

Vývoj herního repertoáru ve světle společenských vazeb mezi chlapci a dívkami

Dvě do jisté míry společensky izolované skupiny (skupina chlapců a skupina dívek) si vytvářely každá svůj autonomní herní repertoár. Tato autonomie neznamenal, alespoň ze strany chlapců rozhodně ne, že by členové druhé skupiny se nemohli hry účastnit jako diváci či pasivní hráči. Autonomie spočívala v tom, že hry, které iniciovali chlapci, by dívky nikdy nenavrhlly či nespustily a naopak.

Do repertoáru herních aktivit chlapců v osmé třídě se z předchozího ročníku přenesly sekvence provokací (v podobě ústních výpadů, přímých fyzických útoků či braní osobní věci)- honiček –zápasů. Na počátku osmého roku jejich školní docházky z nich vymizela navenek deklarovaná ideologie. Provokace-honičky a zápasy se proto nezaměřovaly na původně vybrané chlapce. Bylo to dáno nejen výše uváděnými změnami v společenských vztazích ve skupině chlapců, ale i tím, že rvaček se v tomto okamžiku začali nejvíce účastnit ti, kteří si požitky z boje loni museli odříci z důvodu tělesné slabosti (přes prázdniny zesílili, získali jistotu, kterou si chtěli ověřit). Mezi nové iniciátory rvaček se zařadili Martin a Olle a spolu s Bořkem, Tomášem, Fandou a Vráťou se honili po třídě, brali si věci, zápasili. (viz Spontánní hry)

Chlapci se však nevěnovali pouze svým oblíbeným rvačkám. Často si povídali v kroužku o počítačových hrách. Princip počítačových her mohl částečně zprostředkovat mobilní telefon a jeho hry. Mobilní telefony se ovšem staly nejen hračkou s digitální hrou, ale děti vůbec je používaly k vzájemnému prozvoňování při hodinách. Důkazem, že bitky částečně alespoň pro některé chlapce ztrácely na prioritě, byla karetní hra Magic, která se objevila ve srovnání se sedmou třídou na vyšší úrovni.

V říjnu, listopadu, prosinci a částečně ještě v lednu někteří chlapci „špásovali“ s dívkami. Bořek, Martin, Olle a Kryštof jako jediní vytvářeli do jisté míry herní situace, aby se dívky mohli dotknout.

Např. Bořek tlačí Olleho na Kišku. Kiška volá do třídy: Řekněte mu, ať mě nevošahává.“ Ole na to: „Já nic.“ A má úplně uvolněnou ruku, kterou se komihá směrem ke Kiščině tělu. (13.11.2001)

Ostatní, i když by se rádi s některými dívkami sblížili, odvahy nenalezli (především Luděk). Problém osobní odvahy a touhy být blízko dívek vyřešil Pepa. Vše toto promítl do lascivních povídek o svých spolužačkách a spolužácích (viz Originální hry). Podobně kontakt na principu erotické hry zprostředkovali různě prezentovaná podobenství mezi tužkou či štětcem a penisem.

Např. Lojza na Kišku: „Kiško, nechceš půjčit tužku. Je rovná a tlustá.“ A projíždí tužkou mezi prsty. Kiška odpovídá: „Růžo, obarvi se na blond.“ ... (31.10.2001)

V této době se také chlapci pokoušeli zatáhnout dívky do vlastních spontánních provokací a honiček. S tím však neuspěli a byli odmítnuti.

Poté, co chlapci definitivně pochopili, že jejich dívky o ně zájem nemají, nezahrnovali je ani do svých her. V druhé polovině roku tedy nadále provozovali své provokace, fyzické útoky na spolužáka. Hry hráli výhradně pro sebe. Snad právě proto se na konci roku opět vynořily opakované a hromadné útoky na Pavla.

Tyto hry chlapci nehráli, aby přitáhli pozornost dívek. Paradoxně však dívkám zvláště hrubé chování chlapců neuniklo. Dívky nejednou narušovaly spontánní honičky a rvačky chlapců odsuzujícími poznámkami či despektním odchodem skrz bojiště pryč od místa boje.

Např. Martin opět útočí na Pavla... Gita řve, ať toho nechají, že jsou srabi, tolik na jednoho. Vždy když se nadechne a zařve. Martin se rozmáchne a kopne Pavla. ...Přidává se s kopy i Olle. Lada komentuje: „Kdybyste si rači hráli s pokemonama.“ Načež odchází pryč. ...Pak jde kolem Gita a kope do Martina, kterého Bořek zrovna shodil na zem. Gita: „Abys věděl, jaký je to příjemný.“ (14.5.2002)

Kromě těchto herních aktivit chlapci čím dále tím více věnovali pozornost hrám, které nabízí herní průmysl. S příchodem jara se na pořad dne dostal skate. Vyznavači skatu se věnovali tomuto sportu - této hře až do konce školního roku. Stálíci byly i počítačové hry. Naopak epizodně se objevil míček hakis, jojo s ložisky, pistole na kuličky – kuličkovka, a také hra dračí doupě.

Poslední chlapci rozvíjenou herní aktivitou ve škole v druhém pololetí byl fotbal. Ten chlapci provozovali buď s náhradním „míčem“ – plechovkou, nebo k tomuto účelu vyrobeným papírákem. Na škole v přírodě pak se pod vedením učitelů účastnili turnajů v přehazované a volejbale.

Repertoár her dívek v osmé třídě se jevil z hlediska vnějšího pozorovatele velmi monotónně, jakoby ani příliš nereagoval na společenské výkyvy v jejich třídě. V každém případě vykazoval značnou stabilitu.

Dívky s různou intenzitou po celý školní rok počítaly procenta lásky. Nina bavila své kamarádky kreslenými karikaturami či rébusy na politické či erotické téma. Stejně tak se celý rok dívky provokovaly poznámkami a připomínkami na adresu favorita své spolužačky, kterou chtěly poškádlit. Tyto invektivy končily podobně jako provokace chlapců bitkou. Protože se však jednalo o bitku dívčí, nebyla tak dynamická.

Např. Darina provokuje Denisu. Dělá si z ní legraci, že ji miluje Dvorský z 8.C., kterého ovšem Denisa nechce. Denisa se brání fyzickým výpadem. Nejprve do Dariny strká, pak se vzájemně plácají do steh. Zaplétá se do hry Nina a píše DENISA + DVORSKÝ. Denisa je nepřítel. Darina podporuje Ninu: „Piš, piš.“ Denisa bere Nině tužky. Nina okamžitě zabavuje Denise tašku. Tahají se o věci. Denisa reaguje: Roztrháš to, stála 2000.“ .. Dívky si vracejí věci. Denisa si prohlíží poškrábané ruce: „Ta kunda, mě škrábla.“ (18.12.2001) (podobně též 29.1.2002)

Dívky provokovaly i chlapce. Ovšem většinou nikoliv spolužáky z vlastní třídy. Dívčí hrou, bylo fyzicky zraňovat, urážet či jinak se vysmívat s chlapcům z 8.C. a sledovat jejich reakce na dívčí hrubost či nějaký úskok. V zásadě se hodnotila reakce a slovní obratnost napadeného.

Značně omezený herní repertoár dívek rozšířily jen dvě akce. Obě dvě však vyvolaly ve skupině dívek rozpaky a částečně i rozkol. První byla možnost hrát na škole v přírodě spolu s chlapci míčové hry. Tuto možnost využila jen polovina dívek. Zvláště Kiška, Darina a

Denisa se vyslovily, že se před chlapci nebudou ztrapňovat. Naopak Gita a Ladou své spolužačky odsoudily.

Druhou možnost, zahrát si novou hru, nabídla Vanda. Přišla s nabídkou tradiční formalizované hry Chaos. Hra vyvolala značné rozpaky. Zvláště odmítavý postoj Kišky, jedné ze společensky nejuznávanějších dívek, hru „pohřbil“.

Vanda přichází s návrhem, aby s ní dívky hrály chaos. Jedná se o hru na principu tleskané. Dívky sedí v kruhu, ruce položené na stole vždy křížem přes ruku spoluhráčky (jedno překřížení vede horem, druhé spodem). Hřbety rukou jsou otočeny dolů k desce stolu. Hra se rozbíhá po směru hodinových ručiček. Hráči musí plácnout o desku stolu postupně v pořadí jak ruce leží v kruhu. Když se libovolně někdo rozhodne změnit směr plácání v kruhu, plácne dvakrát. Kdo udělá chybu, plácne mimo pořadí, vypadává.

Dívky toto hru hrát nechtějí. Posléze se nechává přemluvit Nina a Denisa. Ostatní hru pozorují. Ta ovšem proběhne jen dvakrát. (4.12.2001)

HRY CHLAPCŮ

Sumarizující výčet herních aktivit chlapců navozuje dojem, že ve srovnání ze sedmou třídou k zásadním změnám v charakteru hry nedošlo. Mezi herními aktivitami nadále převažovaly spontánní hry vedené na bázi provokace-honičky-zápasu. Objevovaly se hry garantované kulturním vzorem. Originální hry podobně jako hry formalizované se takřka nevyskytovaly.³ Přesto lze s jistotou konstatovat, že herní repertoár doznal zásadní změny. Tato změna se však netýkala skladby her, ale jejich vnitřní povahy, či přesněji povahy jejich realizace.

Spontánní herní aktivity

Spontánní herní aktivity na bázi provokace-honička-zápas chlapců v osmé třídě v lecčems nezapřou „dovednosti“, které si chlapci osvojili v sedmém ročníku. Z herních akcí tedy nevymizela **tažení** proti jednomu spolužákovi. Stejně jako loni využívali obě oblíbené a účinné strategie pro zahájení tažení. Tedy nadále bylo velmi účinné vzít někomu penál, či ještě častěji batoh.

Např. ... Pak Kryštof zase vzal Fandovi batoh. Fanda ho stíhá, Kryštof hází batohem pryč od sebe, batoh padá na zem. Fanda: „Ty kreténe, mám tam CD.“ Kryštof: „Promiň.“ Fanda bere Kryštofův batoh a mrská s ním o zem. Tomáš na to: „Seš nějaký sadista.“ ...Další přestávku dohra. Slávek si prohlíží Fandovy CD. Upozorňuje na polámanou krabičku. Kryštof zlehčuje a dává vinu Fandovi. Fyzická potyčka, Fanda má štípanec pod krkem. Fanda bere Kryštofa pod krkem až ho přitlačil na nejbližší lavici (26.11.2001)

Druhým způsobem bylo přímo fyzické napadení.

Např. Martin volá na Tomáše: „Dej poplatek a chytíme ti Buka (Kryštofa).“ Martin, Bořek, Olle a Tomáš jdou na Kryštofa. ...Kryštof se pere s Bukem ..Kryštof dost naštvane dává rány

---

³ V kontinuitě textů za šestou a sedmou třídu je vhodné nadále držet zavedené třídění her. Herní aktivity dětí byly rozděleny do čtyř skupin z hlediska míry závaznosti herních pravidel a z hlediska charakteru kulturní předlohy. Jednalo se o tyto skupiny: 1. hry s pevným scénářem – tradiční formalizované hry, 2. hry s pevným scénářem – originální, autorské hry (děti vymyšlené i komerčně distribuované hry pro děti), 3. hry inspirované kulturním vzorem (a. obsahující mimetický prvek, b. komerčně distribuované hry pro dospělé a teenagery) a 4. spontánní hry. Toto členění, které se zdálo jednoznačné pro hry v 5. a 6. třídě, v následujících ročnicích vyžadovalo specifikace, upřesnění. Především 2. a 3. skupina vykazují přesahy a nejednoznačné třídění.

pěstí, ale rány ne razantní, spíše jemné. Pak to náhle skončilo, Tomáš ještě do Kryštofa šťouchl. Ten ovšem jde na místo, sedá si je klidný a dělá komixově bojové pohyby. (22.10.2001)

Nebo: Martin a Olle utočí na Pavla. Otvírají okno, jako že ho vyhodí. Pavel se brání. Pak toho nechávají. Pavel odchází k lavici Fandy, Míti a Vráti. (květen 2002)

Přesto již i v těchto herních situacích je patrné značné odlehčení. Jakoby se chlapci více snažili neopustit dojem herní roviny akce a nesklouzávat do reality. To se odrazilo jak v míře užívání hrubé síly, tak v reakcích účastníků hry na vývoj hry, tak posléze v koncipování samotné hry.

Např. Kryštof bere opakovaně Fandovi batoh. Fanda je „vytočený“. Toho využívá Bořek a chce si něco začít. Provokuje, Fanda reaguje podrážděně. Bořek vybíhá v domnění, že ho Fanda bude stíhat. Fanda ale nic, usmívá se, jako že ví, že to přehnal. Bořek se k němu vrací a píchá do něj. Fanda se stále usmívá. .. (26.11.2001)

Ústup od herní agrese, která měla v sedmé třídě tak blízko k šikaně, potvrdilo i vymizení cíleně rozvíjených ideologií budovaných v sedmé třídě (viz výše). Přesto nelze říci, že by si chlapci s touto myšlenkou opětovně nepohrávali. Na konci školního roku přišli Martin, Olle a Bořek s ideologií, budující na jiném principu než dosud. Tedy nyní stigmatem nebylo společenské postavení ve skupině, nýbrž vnější znaky člověka. Útočili na zrzavého Fandu s prohlášením, že se jim nelíbí, že je zrzavej. (17.4. 2002) Snědého a černovlasého neroma Romana, který se v osmém ročníku rvaček již spíše neúčastnil, zase inzultovali se slovy: „Hele cikán. Vidím cikána.“ (30.5.2002) Otázkou zůstává, do jaké míry tento postoj, který ostatní chlapci nepřijali, souvisí skutečně s ideologií, či zda se nejednalo o zavedení dalšího teatrálně-dramatického prvku do spontánních her tohoto typu (viz níže).

Posledním argumentem, který má potvrdit změnu charakteru tažení proti spolužákovi, je skutečnost, že se tažení opakovaně nezaměřovala na toho samého chlapce. Nicméně je pravdou, že nadále nejvíce byl do takovéto hry zatahován Fanda a v druhé polovině roku i Pavel. Nutno zároveň přiznat, že někdy vypadala hra dost krutě.

Např. Bořek volá na Fandu, že Roman o něm řekl, že je buzerant. Fanda se zvedá, aby si to s ním vyřídil. Perou se Roman je silnější. Přidávají se Bořek a Martin proti Fandovi. Srážejí ho. Fanda si jde zklamaně sednout. ..Pak šel Fanda ven ze třídy. Martin a Bořek ho cpou zpět do třídy, strkají do něj. Fanda padá, zvedá se a běží pryč ke dveřím ze třídy. Martin volá. „Hlídejte dveře.“ Fanda si jde sednout na místo. Hon pokračuje další přestávku v podobném duchu. (29.1.2002)

Chlapci však snahu „odlehčit“ dopad a prožívání spontánních her na bázi provokace-honičky-zápasu vedli dále. Začali tyto hry „kultivovat“ po formální stránce. Zaváděli různé teatrálně-dramatické prvky, které zřetelně podpořily herní rámec akce.

Jednalo se o různé náznaky boje. Tedy k boji nedošlo a byl jen markýrován.

Např. Tomáš volá: „Bořku, vedu ti dávku.“ Tomáš drží Olleho v kleštích. Bořek jde k chlapcům a předvádí gestikulaci brutální bojová gesta. Tomáš Olleho pouší. Skupinka se rozchází. (13.11.2001)

Nebo: Vráťa dělá, že nakopne Bořka do zadku, ale zůstává pouze v náznaku. (26.11.2001)

Nebo: Bořek mává rukama, jakoby dával v rytmu Martinovi rány do obličeje a hrudníku. (17.1.2002)

Chlapci útočili, ale k útokům používali nezvyklé – teatrální výpady.

Např. Bořek přichází k Vráťovi a kope ho, jako když kuň běží vysokým klusem. Vráťa se ohrazuje. Martin, nezúčastněn řve: „Rota, drž hubu!“ (22.10. 2001)

Nebo: Fanda jde ze třídy. Bořek za ním poskakuje a plácá ho do zadku zaťatou pěstičkou. Není to surové, spíše rytmické. (11.2.2002)

Nebo teatrálně vedli honičku.

Např. Bořek prchá před Martinem. Vlastně neutiká, ale jde. Jak kráčí zvrhává židle, šlape a kope do batohů: do Ollova, do Karlova, který není ve třídě. Karlův mu dokonce zůstává na noze jako papuče. Bořek s ní kráčí. Martin ho již nestíhá, ale spíše doprovází. Karel se vrací, bere si batoh. Je našťvaný, ale nic s tím nedělá. Jen si prohlíží stav věci v batohu. (18.12.2001)

Hernost akce byla podržena i slovním doprovodem, který opět působil teatrálně.

Např. Vráťa škádlí teatrálně Fandu. Přichází Lůďa a zpívá Aja jaja jaj na nápěv Tři čuníci jdou od Nohavici. (23.11.2001)

Ne zcela novinkou pak bylo zasazení spontánní hry na principu provokace- honička-zápas do dramatických obrazů. V každém případě tentokrát, jak i dokazuje první příklad se nejednalo o herní rámec, který by směřoval k surovostem vůči spolužákovi.

Např. Olle vyzývá Bořka: „Bořku jdu ukřižovat Pepu.“ Bořek: „Ne, bude písemka ze zeměpisu.“ Olle: „Ty jsi gay.“ Fanda prošel: „Koho chcete ukřižovat?“ Bořek: „Já nevím.“ Aktu se ujímá Olle a Martin. Každý drží Pepu za jednu ruku a roztahují ho. Někdo by měl ještě Pepovi držet nohy, ale tentokrát na to nikoho nemají. Pepa popisuje, jaké má pocity, jak se mu hrudní host roztahuje. Přichází Tomáš. Vypráví klukům, že když to dělali jemu, tak že ho ještě bouchli do břicha. Vypadá to jakoby to spolužákům radil. (11.2.2002)

Např. Olle a Martin útočí na Fandu, Dělalí, že ho chtějí sníst. Ocucávají mu manžety u mikiny, koušou ho přes oděv do zad. Fanda se brání, že nemá dobré maso: „Nechte mě, jsem suchej.“ Martin s hranou intonací teplouše na to: „My máme rádi suché.“ (26.3.2002) (podobně Olle: „Nejdřív ho ukoušem a pak ho upečem.“ 24.4.2002)

Např. Lojza sahá na spolužáky. Využívá svého stigma teplouše. Nejprve se zaměřil na Karla. Martin se obrací na Olla: „Ten to odnes pěkně!“ Martin: „Karle, od toho ti nepomůže ani koupel v savu.“ Pak Marin a Ole drží Pepu. Lojza se snaží Pepy dotknout. Pepa kope nohama jako zběsilý.. (17.1.2002)

Další cestou jak zdůraznit hernost útoku na spolužáka bylo pojmenování činnosti termínem, který odkazoval na regulérní herní aktivitu dospělých – Wrestling.

Např: Martin a Bořek předstírají zápas – výkopy proti sobě. Ole komentuje že Wrestling se dělá jinak. (18.9. 2001)

Kromě spontánních her, které odkazovaly na rvačku, chlapci se bavili i mimetickými kracemi. Tyto hry měly spíše zaujmout okolí, strhnout pozornost na aktéra. Dramatická složka zde byla nosnou částí herní akce, Nikoliv maskujícím rámcem.

Např. Ole a Martin na sebe dělají, jako když střílí na sebe. Olle komentuje: „Ty seš ale kokot.“ (31.10.2001)

Nebo: Kryštof dělá kopy z karate a snaží se srazit kopem židli. (4.12.2001)

Nebo: Olle naskakuje na vyřazenou lavici a dělá, jako když skatuje. Po chvíli se přidává Kryštof. Ten používá opěradlo z rozbité židle. Kromě pohybů na místě s opěradlem může klouzat po třídě. (31.10.2001)

Nebo: Při hodině fyziky se promítá didaktický film na video. Ve třídě je šero. Kryštof, Martin, Olle a Lojza sedí na lavici. Hrají si že zpívají anglickou píseň od Eltona Johna „Svička ve větru“. Dělalí, že v ruce drží rozsvícené zapalovače a do rytmu se houpou. (12.12.2001)

Nebo: Olle bere tašku a jako sudlici či cepem s ní mihá před sebou. Pak to zkouší Bořek. Poté přichází Tomáš a hlásí se ke své tašce: „Hele, to je moje.“ Něco si říkají. Tomáš si s úsměvem bere tašku a uzavírá rozmluvu „Tak jo.“ (18.9.2001)

Nebo: Fandovi dávají na hlavu kapuci z mikiny. Smějí se, že vypadá jako Gandalf z Pána prstenů. (26.3.2002)

Nebo: Olle si na izolepu dělá hitlerovský knírek, lepí si ho pod nos a vlasy si sčesává na patku (což u ježka je to umění). Strhává pozornost Edy a Karla. Oba vykřikují: „Ježíš.“ (16.6.2002)

Spontánní hry chlapci dokázali vést i přes jinou hru. Tedy kažení jedné hry se stávalo výzvou či provokací a vytvářelo nové herní pole.

Např. Fanda hraje hru na mobilu. Vráta a Mířa ho sledují. Fanda s ulehčením, že se mu podařilo na poslední chvíli zasáhnout. Mířa se zvedá a smaží se, aby Fandovi hru znemožnil – vypnul. Fanda hru brání. (18.9.2001)

Spontánní hry s dívkami

Zatím co spontánní hry chlapců nabývaly v osmé třídě dramaticko- teatrální ráz, spontánní hry, které měly zprostředkovat kontakt mezi chlapci a dívkami, se odvíjely více-méně přímočaře. Chlapce nenapadl jiný způsob jak škádlit dívky, než je shazovat z lavic, brát jim boty. Fyzicky se s nimi sbližovali natlačováním nebo osaháváním. Žádnou iluzi ireálného světa tyto hry většinou nenavozovaly.

Např. Bořek škádlí Kišku. Kiška sedí na lavici a Bořek jí opakovaně naklání, aby Kiška sjela z lavice dolů. Kiška se rozhodla, že půjde pryč ze třídy. Bořek jí chytá za boky a brání jí v odchodu. Bořek chytal Kišku za boky i o následující přestávce. Kiška s pohoršením, ale bez obvyklé domovnické vyřídilky: „Bořku, ty seš strašnej.“ Bořek jde za ní a dělá kopulační pohyby těsně za jejím zadkem. (17.1.2002)

Nebo: Lůďa si sedl Kišce na místo. Vyjednávání, aby odešel. Tedy Lůďa odchází. To inspirovalo Kryštofa. Jakmile si Kiška dosedla na židli, sedá si Kryštof za ní. Na židli nyní sedí dva. Kiška křičí: „Kryštofe nešahej na mě a vypadni.“ Po chvíli Kryštof odchází jako vítěz. (23.11.2001)

Snad jediný dramatický prvek použil Bořek a Olle v již citovaném příkladu, kdy se Olle jako bezvládná loutka svou uvolněnou rukou dotýkal Kišky. Objevily-li se nějaké dramatické a teatrální prvky v hrách chlapců pro dívky, zůstávaly tyto projevy na úrovni náznaku či slovního vyjádření.

Např. Olle obtěžuje jednu z dívek. Na její odmítavou reakci odpovídá: „Já tě jenom trénuju, abys byla připravená, až tě Martin znásilní.“ (13.11.2001)

Originální hry

Hry, které by měly pevný scénář či pravidla a zároveň pocházely z dílny dětí, se v komunikaci dětské skupiny v 8. třídě nevyskytovaly. Jediným počinem, který splňoval požadavek autorské tvorby dětí a zároveň vytvářel do jisté míry herní rámec komunikace, byly literární pokusy chlapců.

V 8. A. psali Pepa a Karel texty o milostných dobrodružstvích spolužaček s vybranými spolužáky.⁴ Texty podle výpovědi dívek byly sepsány o Kišce, Ladě a Gitě. Příběh o Kišce měl následující obsah: Martin jel autem za Kiškou. Měl dobrou náladu, neboť vykradl obchod. Protože byl tedy při penězích, pozval dívku do kina. V kině ji „objal kolem ramen a sáhl na pozadí.“⁵ Podle výpovědi Kišky s ní dělal další sprostý věci: „Bylo to strašný. Byla jsem tam přivázaná u volantu a Martin to se mnou dělal.“ (4.12.2001)

Tyto texty byly určeny třídě, spolužákům. Dospělí, alespoň podle hlavního autora textu, měli zůstat vyloučení. Tyto, jak uvedl Karel, ne sprosté, ale perverzní příběhy obletěly třídu. Staly se rámcem dění ve třídě na několik dní. Odpoutaly se od písemné předlohy. Skrze vypravování byly celé či alespoň úseky příběhů ožívovány.

Kromě toho se staly rámcem dalších aktivit. Dívky se navenek velice pohoršovaly, i když je texty velmi zaujaly. Snad pro zachování dekora došlo z jejich strany ke zničení jednoho z textů.

Gita se textu zmocnila, nechce ho vydat. Pak Pepu dráždí papírem před očima. Pepa papír chytí a tahají se o něj. Papír A4 je roztržen na dva kusy. Pepa se nechal slyšet, že to přepisovat nebude. Po té Gita pro mne okomentovala, že jsou to ty jejich trapárny.

„Tabuizované“ texty také zprostředkovaly společné sdílení události dívčí a chlapeckou částí třídy. Byla to tedy stejně jako v ročnících předcházejících do jisté míry herní forma, která vytvořila prostor pro sblížení dívek a chlapců a prozkoušení si rolí odpovídajících příslušnému genderu.

Karel se ptá Kišky: „Kiško, řekni si s kým to ještě chceš.“ Kiška poté vysvětlovala, že řekla, že s Pepou, autorem textů. Kiška: „Protože o sobě nic špatného nenapiše.“ Nato Lada rozvíjela: Co by tedy mohl napsat: „Vysoký, svalnatý „Švarcenegr“ Všechny se smějí (Pepa je totiž drobné postavy).

K literárním pokusům sáhli také chlapci z 8. C. Sepsali sborník povídek. Více než tématem se zabývali otázkami spojenými s jejich koničky. Např. jedna z nich byla napsána v žánru sci-fi.

Vyprávěla příběh o tom, jak se jediný člen týmu obsluhy nukleárních zařízení zachrání v řídicím centru po nechtěném výbuchu. Počítač ho z bezpečnostních důvodů uzavře v krytu. Ovládání počítače se však zablokovalo. Nyní musí počkat až počítač uvolní zablokované dveře – to trvá několik měsíců, ne-li let. Po dlouhém čekání, při kterém ho při životě drží pouze naděje, že se dostane zpět na denní světlo, vyjde z podzemního krytu. Tu ho však napadnou lidé, kteří nukleární katastrofu přežili. Je označen za původce neštěstí a zabit.

I tyto texty získaly pozornost dívek z 8.A. Staly se obsahem rozhovorů při setkávání dívek z 8.A. a chlapců z 8.C. I tyto texty, z mého pohledu obsahově nezávadné, měly zůstat dospělým utajeny. Nebo alespoň dívky k otázce rozšíření textů takto apriorně přistupovaly. (Přes rameno si číst nechaly, ale text k individuálnímu přečtení nepůjčily.)

⁴ Vlastní „tabuizované“ texty psal v 7. třídě Olle.

⁵ Příběh o Kišce jsem z části četla. Poskytl mi jej Pavel, ale poté mi byl Pepou odebrán.

Je ovšem nutné si uvědomit rozdíl mezi herním dosahem obou literárních „vln“. Texty chlapců z 8. A. i z 8. C. vytvořily komunikační rámec, ovšem jen příběhy, v nichž vystupovali členové dětské skupiny – spolužáci ze školy, nabízel herní prožitek - tedy naplňoval princip mimikry.

Hry garantované kulturním vzorem

Hry garantované kulturním vzorem začaly především na konci školního roku vytvářet protiváhu spontánních her. Vzory, ke kterým chlapci sáhli, již jednoznačně odkazovaly na kulturu teenagerů. Ale nebyla to pouze volba her, která směřování chlapců potvrzovala. Růst významu her této provenience dokazovala i míra materiálního zajištění herní akce a pocit odpovědnosti za ně.

Tedy k tomu, aby bylo možno hrát takovou hru dobře, na úrovni, bylo potřeba si pořídit si odpovídající vybavení. Ať se to týkalo mobilu, hracích Magic karet, skatu, hakisů, počítačů.

Např. Vráta se zbavuje počmáraných Magic karet, které loni sám tímto způsobem „překalibroval“ na vyšší herní sílu. Nyní však sestavuje balík rovnocenné síly, ale záleží mu na originalitě karet. (22.10.2001)

Chlapce nyní ve vztahu k těmto hrám neuspokojovala pouhá realizace hry, vyzkoušení si jí. Jejich cílem se stalo být experty. Z tohoto důvodu velmi dbali na to, aby jejich herní počiny byly na úrovni. Přičemž úroveň odvozovali od schopností svých a svých spolužáků.

Např. Olle si hraje s JOJO s ložisky. Ložiska umožňují, že se kotouč joja protáčí. Chce to ovšem umět správný grif, aby se tak stalo. Tomáš si jojo půjčuje, moc či spíše vůbec mu to nejde. Fanda má chuť to také zkusit.. půjčuje si hračku a bere si ji od Tomáše. Fandovi to však také nejde. Přichází Martin, bere si jojo s tím, že on to umí. Ale je také neúspěšný. Nakonec se přidává Bořek, tomu se to tak trochu vede. Fanda na to k Slávkovi: „I on to umí.“ Slávek: „Jen ty ne, co.“ (26.3. 2002)

Být ve hře dobrý znamenalo pro chlapce nejen se věnovat tréninku. Takto např. chodili na konci jara a na počátku léta chlapci společně trénovat jízdu na skatu na Letnou. S určitými typy her se ovšem pojí další doprovodné kulturní fenomény, které je třeba znát, popřípadě mít.

Takto například chlapci dbali o to, aby měli přehled o počítačových hrách. Studovali příslušné časopisy a vedli agendu.

Např. Míťa si zapisuje do sešitku. Ten je věnovaný počítačovým hrám – typům a strategiím, bodovým skórum, kterých Míťa dosáhl. (2.10.2001)

Nebo: Fanda si čte časopis o počítačových hrách. Eda má časopis Bravo, kde je též informace o počítačové hře Harry Potter. (17.1.2002)

Možná ještě rozsáhlejší doprovodné prvky vyžaduje a zároveň nabízí skate.

Např. Olle má v učebnici angličtiny namalované schématické panáčky na skatu v různých situacích. (17.4.2002)

Nebo: Ole má penál a obaly sešitů pokreslené skatáckými firemními značkami. Neustále při hodině vylepšuje. (21.5.2002)

Nebo: Olle si při hodině hraje s fingskatem .... (19.6.2002)

A konečně kromě vlastnictví hry garantované kulturním vzorem z kultury teenagerů a dospělých, kromě práce na sobě, jak z hlediska faktického zvládnutí hry, tak z hlediska informovanosti o ní, je důležité umět o hře hovořit. Z hlediska školní reality lze konstatovat,

že o hrách tohoto typu se více hovořilo než, že by se hry uskutečňovaly. Tedy vlastně vést řeč znamenalo hru realizovat.

Např. *Fanda, Olle, Martin a Tomáš si povídají o skatu a Olle a Martin předvádějí, jak jeli a spadli.* (24.4. 2002)

Chlapci však nedokázali dosud se oddat jedinému hernímu koníčku. Přece jen ještě podléhali poryvům módy v této sféře. Nejcitlivější na to byl Olle, který jako první přinesl do třídy jojo, fingskate a fingerbyke.

Herní repertoár chlapců v osmé třídě v principu charakterizovalo několik momentů, které bez zásadnějších zvrátů plynule navazovaly na vývoj dvou předchozích ročníků. Jak již bylo výše uvedeno, herní repertoár sytily především aktivity chlapců. Z hlediska zvoleného třídění lze jednoznačně konstatovat, že: 1. nadále v osmé třídě převažovaly spontánní herní aktivity, které se ovšem ve srovnání s předchozím rokem zbavily charakteru rvačky. Transformovaly se do roviny škádlení a také teatrálního vzbuzování pozornosti 2. Na významu dále získávaly komerčně distribuované hry garantované kulturním vzorem. Tato oblast her výrazně posílila na hodnotovém žebříčku chlapců. Byli ochotni se nejen hrou nadchnout, ale i soustavně na sobě pracovat, aby v ní uspěli. Přičemž na části úspěchu se výrazně začal podílet slovní komentář, který potvrzoval herní schopnosti hráče. 3. Tradiční dětské formalizované hry se mezi herními aktivitami chlapců neobjevovaly. Nepotřebovali je.

DÍVKY A JEJICH HRY -NEHRY

Dívky na rozdíl od chlapců tradiční formalizované hry, tedy hry nesené tradicí s pevným scénářem, do svého repertoáru zařadily. Tři způsoby vypočítávání pravděpodobnosti, zda je chlapec miluje či nikoliv, byly velice žádané. Jejich realizátorkami se s nadšením staly Nina a Vanda. Byl to prakticky jejich jediný počín, kterým vstupovaly do společenského dění „na poli holčičích lásek“. Ovšem i pro ostatní dívky bylo počítání procent lásky vítaným zpestřením. Vážně i v legraci je uspokojovalo v jejich jistotách – nejistotách, které prožívaly ve vztahu k chlapcům.

Např. Nina počítá procenta lásky:

LADA PUMPOVÁ

+

RADAN KLOUZEK

LÁSKU

2122 (L –se objevuje v obou jménech 2, Á-1x, S-0x, K-2x, U-1x)

334 (číslice se sčítají až zůstane dvojciferné číslo)

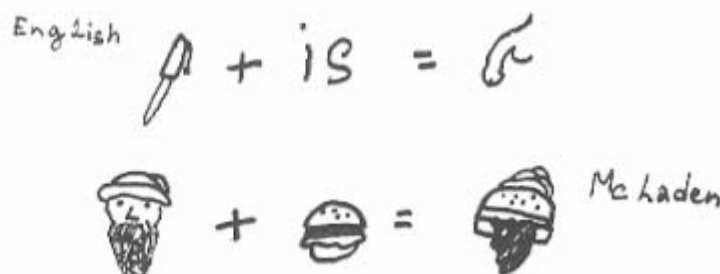
64%

Podobně také škádlivou hru „Prasklé vajíčko“ použily dívky jako most pro sblížení s chlapci.

Děti jsou na chodbě. Denisa dělá Pepovi „prasklé vajíčko“ na koleno. Ruku sevřenou do hrsti opře o své prsty o koleno Pepy. Pak plácne dlaní do ruky v hrsti a pomalu dotyky obou rukou navozuje pocit, že se obsah pomyslného vajíčka roztéká spolužákovi po nohou. Pepa se brání, ale pryč neodchází. (13.6. 2002)

Kromě těchto tradicí nesených a opakovaně do dění ve třídě vstupujících her, se okrajově objevovaly ještě další herní aktivity s pevnou herní formou. Je takřka příznačné, že k těmto

hrám vyzývaly Nina a Vanda, tedy dívky, které ostatním počítaly procenta lásky. Hry Niny byly více orientované jako individuální kreace na papír. Pro sebe a pro ukázkou pro případného zájemce kreslila karikatury či provokativní rébusy. Její volba témat směřujících ke kritice učitelů, k zhodnocení celospolečenského kontextu či pracujících s lascivitou garantovala do jisté míry pozornost diváků.

Druhá dívka Vanda však společenské naladění dívčí natož chlapecké třídy nevnímala, nebo vnímat nedokázala. Její záliba v dětských hrách, v schématech hry, které chtěla hrát výlučně s dívkami, pozornost nepřitahovala, ba přímo naopak vytvářela prostor k rezervovanému přístupu k těmto hrám. Vanda pak svou zálibu v těchto formách her nacházela v adekvátním prostředí vhodném pro přímočarou realizaci těchto her. Spolu s mladším bratrem a jeho spolužáky ze čtvrté třídy si je užívala odpoledne na dětském hřišti. Hráli například hru *Tři tisíce tři sta stop*.

Ostatní dívky se kromě procent lásky a výše zmíněného „Prasklého vajíčka“ formalizovaným herním projevům vyhýbaly. Přesto i v jejich chování bylo lze nalézt inklinaci ke hře, či alespoň k hernímu užívání si vzájemných provokací.

Tedy i pro dívky se provokace staly klíčovým herním prvkem. Jak již bylo výše uvedeno, užívaly tento prvek v komunikaci mezi sebou a o to více vůči chlapcům, o jejichž pozornost stály (Nakonec o tom svědčí i „prasklé vajíčko“.)

Provokace dívek mezi sebou vedly buď k škádlení dívky jejími milostnými aspiracemi.

Např. Darina provokovala na chodbě Denisu písničkou z Mrazíka – Váňo, Váňo, Ivane, podívej se ty na mě. Teatrálně tak upozorňovala kamarádku na přítomnost chlapce Ivana Mačiče, se kterým Denisa chodí. Denisa mlátí Darinu pěstmi do boku a ramen. (21.6.2002)

Nebo se dívky snažily kamarádku uvést do nepříjemné situace, či ji pouze tou možností pozlobit.

Např. Darina hraje na klavír. Nina jí trápí – zavírá ji poklop. (9.10. 2001)

Nebo: Gita z legrace rozepíná Darině přezku na šli u šatovky. Když Darina šatovku zapne, Gita to opakuje. 14.5.2002)

Nejednou se z těchto provokací vyvinula sekvence zajímavých protiútoků.

Např. Darina a Denisa se kvůli něčemu perou. Drží se za ruce, jdou po třídě a strkají do sebe. Pak si Darina sedá. Kiška, která sedí vedle a doléhá na ni šarvátka mezi spolužačkami, se ozývá, ať toho nechají. Pak si Kiška a Nikola sahají na záda – strílejí se zadní částí podprsenky do zad. Denisa si pak Darině stěžuje, že má namožený záda. Další přestávku Denisa opět škrtí Darinu. Darina se pohoršuje, že ji Denisa vytáhla rukáv. Pak se ostřelují podprsenkou do zad. (Prý to vymyslela Darina). (29.1. 2002)

Některé dívky rády slovně provokovaly i chlapce. Například Kiška vypověděla, že jí baví klukům sprostě nadávat, že oni pak také nadávají, a to je legrace. Velmi často však dívky

sahaly i k fyzickým pošádlením. Dávaly chlapcům facky, za nevině i vině myšlené slovo či gesto, postříkaly je vodou z vodovodu, teatrálním kopem mířily proti nim, v domnění že rozběhnou akci.

Např. Gita si myje ruce u umyvadla. Martin jde kolem. Gita ho postříkala. (17.1.2002)

Nebo: Bořek něco udělal Gitě, snad zatahal za šňůrky u mikiny. Ta stojí toporně s napřaženou rukou a dělá, že ho bouchne. Jako robot se otáčí kolem své osy. Nakonec mu prý facku dala. (29.1.2002)

Dalo by se tedy říci, že dívky v osmé třídě o hru či alespoň o zahrávání si stály. Proč k ní však ve třídě nedošlo, proč se od hry se spolužáky distancovaly, proč si „odešly hrát na jiný písčák“? Odpověď spočívá v neprotnutí chlapecké a dívčí vize hry, jejich forem a především leitmotivů.

Prvním nedorozuměním smyslu spontánní hry dívek ze strany chlapců spočívalo v nepřipravenosti kluků na fyzické ataky dívek. Chlapci nevěděli, jak se k symbolickým políčkům dívek, které následovaly po slovních chtěných i nechtěných invektivách, postavit. Na facky, kopance a šťouchance reagovali nejčastěji „útekem“.

Např. Kiška při angličtině sedí vedle Lůdi. Strká do něj. Lůďa si odsedává. (13.11.2001)

Méně citlivý Lojza se rozhodl naopak postavit se dívčí výzvě čelem a v duchu logiky: „jak ty mě tak já tobě“, oplátit Gitě útok.

Gita s kamarádkami stojí venku na chodbě u zábradlí. Lojza ji nějak slovně provokuje. Gita nastavuje ruku na políček. Lojza neadekvátně reaguje: „Pojď na férovku?“ Gita překvapeně: „Ty se pereš kluk s holkou?“ (22.10. 2001)

To, co dívky čekaly, asi nejvíce přibližuje čin Bořka, byť ani on nedokázal držet roli laskavého muže s fyzickou a intelektuální převahou.

Martin Gitu něčím vytočil. Gita se teatrálně rozmachuje nohou, aby ho kopl. Jak dala nohu dozadu, Bořek ji chytil. Gita se snaží vyprostit. Darina ji pomáhá. Gita se ohání po Bořkovi, až Bořek dostává pohlavek. Pouští Gitu a jde pryč.

Někdy ani chlapci holčičím provokacím nerozuměli, takže ani herní rámec vzniknout nemohl.

Např. Denisa podává Kryštofovi časopis, aby si přečetl něco o mužích- jací jsou podle Elle. Kryštof nechápe proč mu to Denisa podává, proč by to měl číst. (13.11.2001)

Tak jako chlapci nepřistupovali na dívčí herní strategie, které měly nebo alespoň mohly přispět k hernímu sblížení, tak i dívky zůstávaly rezervované vůči formám chlapeckých výzev ke hře. V tomto směru se dívky ostentativně odmítaly zapojovat do spontánních her chlapců na principu provokace – honičky – zápasu. Ani když byla tato forma chlapci využita k navázání kontaktu s dívkami, ony protestovaly.

Např. Kryštof hází po Nině, Ladě, Darině a Kišce šlupky od pomeranče. Kiška jako domovnice: „Házej to po někom jiným, mám umytou hlavu, ty debile.“ (9.10. 2001)

Nebo: Při suplované matematice Darině na hlavě přistál drobek housky. Darina se obrací na Kryštofa: „Ježiš, vy prasata, jděte do hajzlu.“ K učitelce: „Oni pořád na nás něco házej.“ Kryštof se brání: „To byl Olle.“ Darina se nenechává vyvést z míry: „Ale před tím si to byl ty, tak se uklidni, ty debile.“ (22.10. 2001)

Nebo: Kluci honí Ludka. Ten běží kolem Kišky a volá: „Pomoc, Kracová.“, jakoby ho Kiška měla zachránit. Luděk se však ani nezastavuje a běží dál. Kiška ovšem reaguje: „Nejsem Kracová, Ludovíte.“

Nebo: Kryštof bere Kišce časopis hází jí ho do koše. Kiška: „Dělej, vyndej ho, já ti taky neházím věci do koše.“ Kryštof jde ke Kišce a pokouší se jí jemně dotknout. Kiška hlasitě: „Nešahej na mě.“ Kryštof jde ke koši a kutálí jím. Posléze vydává Kiška časopis. Jak je časopis mimo koš, Kiška se ho zmocňuje, vytrhává ho Kryštofovi z ruky a odchází pryč. (31.10.2001)

Našly se i vstřícnější dívky, které však nepatřily k elitě, o kterou byl zájem.

Např. Při suplované hodině matematiky Kryštof jde kolem Ninyny lavice, bere ji gumu. Nina: „Vrať mi ji, dělej, zabiju tě.“ Kryštof hází zpět. Načež kousky své gumy ostřeluje Ninu a Ladu. Dívky házejí kousky zpět. Omylem trefují nic netušícího Tomáše. Nina se směje. (31.10.2001)

Averze společensky úspěšných dívek byla primárně skutečně vůči těmto hrám, nikoliv vůči vlastním spolužákům. Když totiž chlapci v projevech o fyzickou vyspělost dívek uznávali jejich ženství, tyto dívky nikdy nepoužívaly tak odměřená slova a gesta, kterými jindy odsuzovaly pro ně „dětské“ šťouchání a rvačky chlapců.

Např. Martin přiběhl zezadu k Ladě a chytil ji kolem těla. Lada se rozpačitě směje, vymaňuje se ze sevření. Na mou otázku, co to bylo, odpověděla: „No vošahávaj mě, no puberta.“ Podobný útok i Kryštofa na Denisu, který Gita komentovala slovy: „Na mě šahají pořád.“ (13.11.2001)

Nebo: Bořek stojí za Ladou a dělá jako když jí chce šáhnout na zadek. Darina a Kiška se tím baví. Bořek se na ně směje a uvolňuje a zatíná dlaň, jako by se připravoval k akci. Eliška z grimas spolužaček pochopila, že se něco děje, otočila se, aby zjistila co. Bořek se zlobil, že mu to dívky zkazily. (17.1.2002)

Nebo: Kryštof sedí mezi Gitou a Kiškou, prohlíží si atlas. Pak ho Kiška odhání, chce si sednout, protože zvonilo. Kryštof ji chytá kolem pasu a líbá ji na břicho. Kiška se oddtahuje, ale nekřičí. Pak se Kryštof zvedá ze židle a odchází. (18.12.2001)

Vztah dívek k hrám kluků určoval jednoduchý princip. Dívky nechtěly být ostřelovány, obouchávány jinde, než se patří, naopak toužili po obdivu a galantních gestech. K image mladé dívky se pak nehodilo ani prvoplánové provozování dětských her, ani sportovní nasazení při kolektivních míčových hrách. Své představy, které opíraly o četbu a realizaci návodů z časopisu *Dívka*, *Bravo Girl* a *Elle*, chtěly naplnit. Šly proto i mimo vlastní kolektiv. Situací, která připomíná sladkobolné filmy z 30. a 40. let, si s vlastními spolužáky příliš neužily. Poslední citovaná herní scéna dívek a chlapce z 8.A jednoznačně nahrává ideální představě o rozdělení a naplnění gendrových rolí.

Kryštof hraje a „preluduje“ na piáno. Suita dívek kolem něj. (2.10.2001)

ZÁVĚREM

V titulku tohoto textu je položena otázka: Fakt si holky nehrají? V této větě je obsažena vnější charakteristika vztahu dětí v osmé třídě k hrám a herním aktivitám v dětské skupině. Nastoluje otázku, proč dívčí část třídy se neoddává herním aktivitám v takové šíři jako chlapci. Celý text pak směřuje k odpovědi. Důvodem není nezájem dívek o uplatňování herního principu v komunikaci. Problém spočívá v odlišných očekávání, která hra podle chlapců a dívek má přinést, v odlišném nastavení mantinelů, kam lze ještě zajít aby hra zůstala hrou.

LITERATURA

Bartoš, František: Naše děti. Brno 1888.

Bittnerová, Dana: Dětská hra a etnologie. *Pedagogika* č. 4, 2001, s. 514-524.

Bittnerová, Dana: Dětské hry v sociální komunikaci skupiny dětí. In: PSŠE: 4. třída. Příloha závěrečné zprávy o řešení grantového projektu: „Žák v měnicích se podmínkách současné školy. Praha 1999, 32 s.

Bittnerová, Dana: Hra jako stereotyp chování dětí v šesté třídě. In: PSŠE: 6. třída. Příloha závěrečné zprávy o řešení grantového projektu: „Žák v měnicích se podmínkách současné školy. Praha 2001, 31s.

Bittnerová, Dana: Realita hraní dětských her. In: PSŠE: 5. třída. Příloha závěrečné zprávy o řešení grantového projektu: „Žák v měnicích se podmínkách současné školy. Praha 2000, 25 s.

Bittnerová, D.: Rvačka jako kulturní forma. In: PSŠE: 7. třída, Příloha závěrečné zprávy o řešení grantového projektu: „Žák v měnicích se podmínkách současné školy, Praha 2002, 47 s. rkp.

Bittnerová, Dana: Transmise dětských formalizovaných her v herním repertoáru dětské skupiny. *Český lid*, 86, 1999, s. 310-324.

Doubek, David: Pravý život s příklady ze třetí třídy. In: PSŠE: 3. třída. Příloha závěrečné zprávy o řešení grantového projektu: „Žák v měnicích se podmínkách současné školy. Praha 1998, 19 s.

Doubek, David: Šplhání a podvádění. In: PSŠE: 5. třída. Příloha závěrečné zprávy o řešení grantového projektu: „Žák v měnicích se podmínkách současné školy. Praha 2000, 13 s.

Frolec, Václav: Dítě a tradice lidové kultury. Brno, Blok 1980.

Caillois, Roger: Hry a lidé. Praha, Nakladatelství studia Ypsilon 1998.

Huizinga, Johan: Homo ludens. Praha, Mladá fronta 1971.

Kučera, Miloš: Láska v jedenácti a dvanácti. *Pedagogika* 44, 1994, č. 1, s. 68-76.

Kučera, Miloš: K problematice hry: příklad pubertální třídy. *Lidé města* 1, 1999, s. 3-28.

Mareš, Jiří, Křivohlavý, Jaroslav: Komunikace ve škole. Masarykova universita, Brno 1995.

Pospíšilová, Jana: Folklor a život dětí. In: Sirovátka, Oldřich a kol.: Město pod Špilberkem. Brno 1993, s. 110 – 122.

Pospíšilová, Jana: O hrách a zábavách dnešních dětí. In: Národopisné studie o Brně. Brno 1990, s. 172-184.

Scheufler, Vladimír: Dětské skupiny. In: Stará dělnická Praha, Praha Academia 1981, s. 139-143.

Špetová, Edita; Mikulášková, Lenka: Výzkum herního folkloru žáků 8. třídy. *Pedagogika* 51/2001 č. 4 s. 454-470.